

MEVYT •• Modelo
Educación
para la Vida
y el Trabajo

Créditos a la presente edición

Coordinación académica
Emilio Cruz Gómez
Sara Elena Mendoza Ortega

Adecuación de contenidos en tojolabal
Alejandro Díaz Cruz
Carmelino Hernández Pérez
Rosalía Hernández Aguilar

Asesoría académica
Adriana Medina López
Lorena Camacho Mendoza
Victor Fabián Ruiz Rosales

Revisión técnica
Victor Fabián Ruiz Rosales

Colaboración
Horacio Pérez Consospó

Coordinación gráfica
y cuidado de la edición
Greta Sánchez Muñoz
Adriana Barraza Hernández

Seguimiento editorial
María del Carmen Cano Aguilar

Revisión editorial
Laura Sainz Olivares
Cindy Eloisa Bernal Hernández

Diseño
Ricardo Figueroa Cisneros

Diagramación
Abraham Menes Núñez
Jorge Alberto Nava Rodríguez

Diseño de portada
Ricardo Figueroa Cisneros

Fotografía
Pedro Hiriart y Valencia

Un especial agradecimiento a los asesores bilingües, docentes, responsables académicos y comunidades tojolabales por su entrega y compromiso en la tarea educativa.

Empiezo a leer y escribir en mi lengua. Tojolabal. MIBES 1. Libro del adulto. D. R. 2007 ©Instituto Nacional para la Educación de los Adultos, INEA. Francisco Márquez 160, Col. Condesa, México, D.F., C.P. 06140. Primera reimpresión 2010.

Esta obra es propiedad intelectual de sus autores y los derechos de publicación han sido legalmente transferidos al INEA. Prohibida su reproducción parcial o total por cualquier medio, sin autorización escrita de su legítimo titular de derechos.

ISBN *Modelo Educación para la Vida y el Trabajo*. Obra completa: 970-23-0274-9
ISBN *MEVyT Indígena Bilingüe con Español como Segunda Lengua*: 970-23-0500-4
ISBN *Empiezo a leer y escribir en mi lengua*. Tojolabal. MIBES 1. Libro del adulto.
Wax k'e jtul sk'umajel sok sts'ijb'ajel ja jk'umal tojol ab'ali. MIBES 1. Sju'un niwan neb'uman: 970-23-0746-5

Impreso en México

Ja sb'a'ali

Pág.

Sb'ajtanil tsome: Ja jas wa sjoyb'ayotiki

4

Sb'ajtanil sneb'jel 1
Ja lu'um b'a kulanoni.

9

Schab'il sneb'jel 2
Stalnajel ja b'a kulanoni.

35

Chab'il tsome: Jun chonab'otik

56

Sb'ajtanil sneb'jel 1
Wax mak'la jb'ajtik.

61

Schab'il sneb'jel 2
Jach' wax k'u'tes jb'aj.

79

Yoxil sneb'jel 3
Ja ka'teli.

7

Schanil sneb'jel 4
Ja k'in jumasa b'a jkomoni.

115

Sjo'il sneb'jel 5
Ja'chukon ja ke'ni.

133

Swakil sneb'jel 6
Ja yenle'i wax yalawe aji.

150

Sjukil sneb'jel 7
Wax k'uman jb'aj sok ja tuk jmojtiki.

167

Sb' ajtanil tsome

Ja jas wa sjoyb'ayotiki

Ja jas wax xk'anxi oj neb'xuki' :

- Ja b'a tsome iti', ja niwan neb'umani oj k'e yal ja slo'ili, ja jas sneb'uneji sok ja jas wa sna'a'i. Ja' chikan jasunk'a wax yila ja b'a sletawa'il ja b'a kulani. Oj cho sna' sk'elejel ja jas wax yala ja lo'ili. Oj sk'um ju'un sok oj sna'lek ke jel t'ilan ja ye'ni ja b'a k'ulani.
- Koltanub'al ja k'umu ju'uni, ja niwan jmojtiki oj sna' stsa'jel ja sat ab'al wa xk'umani stuch'ili b'a jun lo'il, b'a xet'an lo'il sok b'a jun ab'al.

La jb'ontik

A large empty rectangular box with a green border, intended for drawing or writing.

K'anayile ja neb'uman jumasa a sb'on sb'aje.

5 minutos

La ts'ijb'anukotik

Ja jb'i'ili: _____

Ja b'a kulanoni sb'i'il: _____

B'a schonab'il: _____

B'a kestadotik: _____

Jasunk'a wax k'ana oj neb'i: _____

K'umanyile ja neb'umani ja sjob'jel jumasa sok ts'ijb'an b'a pizarrón ja jastal wa sjak'awejani sok k'anayi'le o; sts'ijb'aye b'a yal jisan.

15 minutos

Sb'ajtanil sneb'jel 1

Ja lu'um b'a kulanoni

K'anayile ja neb'uman jumasa oj sk'el-e' ja letawa te'yi sok a yal-e jasunk'a wax yilawe'i.

15 minutos

Ja jas wax na'atiki...

- Jasunk'a waxa wila ja b'a letawa'i.
- Jasunk'a wax jaka k'ujol oj yala lo'il ts'ijb'anub'ali.

Ja komon b'a kulanoni jach' jastal iti'

Ja b'a kulanoni wax ilxi jitsan jastik junuk b'a sutanal ja luwari, ayni komon lot'ub'al yuj **wits** sok cha ayni miyuka, jel lek yiljel yuja **job'** jumasa, k'ul, **alajaltik** sok ojni wab' ja yok'el ja yal **pojwik'**, pumus, **choyej**, ch'el sok **joj** ja b'a yoj k'uli' ja'xa chante b'a mas niwani jani jastal **ok'il**, wet, **choj**, **b'ajlam**, **k'ujlalchej**, ja'xa alak'il chante'i ja'ni jastal mut, **ts'i'**, **chitam**, **wakax**, sok **kawu** wax makuni b'a kuchuj si'; yib'anal ja **chante** jumasa iti' aynijab'a jujuntik luwari.

Sok ayb'a jujune komon ay **yok ja'** wan ek'el, ti'ni wax k'ot yu'e ja' ja chante jumasa.

Schapjel ja jastik sjob'jeli:

- 🍃 Jas b'i'il ja lo'ili.
- 🍃 Jasunk'a wax yalakab'tik ja lo'ili.
- 🍃 B'a wax k'ot yu'e ja' ja chante jumasa.
- 🍃 Jastal ja komon wax yalakab'tik ja lo'ili.
- 🍃 Jastik alak'il chante wa sta'a ti'al ja lo'il ts'ijb'anub'ali.

K'umanyile ja neb'uman jumasa ja chab' sjob'jel tey b'a k'e'eli sok k'anayile a slo'iltaye ja jas wane yiljeli. B'a tsa'an k'uman tsats sok takal takal ja lo'il ts'ijb'anub'ali sok k'anayile ja neb'uman jumasa ojcha sk'umuke amok lajan sok a sk'el-e ja ab'al jumasa b'a tuk yelawi. Tsa'an k'umanyile ja sjob'jel tey b'a yib'el ja lo'il ts'ijb'anub'ali.

20 minutos

Ab'al jumasa sok: o-i-a

- Jastik letawa'il waxa wila.

wits

job'

kawu

yok ja'

La lo'lanukotik sok ja sjob'jel iti':

Jastal ja komon b'a kulanotiki.

K'umanyile ja neb'uman jumasa ja jun sjob'jel tey k'e'eli sok ja sb'i'il ja letawa te'yi k'umanik lajan, alayab'ye a sna-e sb'aj ja sat ab'al ay yelaw tey b'a jujune ab'ali, ja'xa sjob'jel tey ko'eli a yal-e' jastal wax ek' sk'ujole sok lo'iltayik.

20 minutos

La lo'lanukotik

- Ja komoni lot'ub'al yuj wits.
- Ja jkomoni jel lek yiljel yuja job' jumasa.
- Ja kawu wax makuni b'a kuchuj si'.
- Ja b'a jujune komoni ay yok ja'.

K'uman sok ja neb'uman jumasa ja jujune ch'in lo'ili, tsa'an job'oyile jasunk'a sneb'awe'i sok a slo'iltaye; ojcha sna'e sb'aj ja sat ab'al ay yelawi.

15 minutos

alajaltik

ts'i'

chitam

wakax

choj

b'ajlam

K'uman ja ab'al jumasa, alayab'ye ja neb'uman jumasa a sna'e sb'aj ja sat ab'al ay yelawi sok a sjis'e. Yajni'a jawi k'umanik lajan.

5 minutos

La lo'lanukotik

Wanma xana'a...

- Ja b'a jkomoni ay jun niwan wits.
- Ja chante jumasa ti' wa'ne b'eysel b'a job'.
- Ja kawu jel niwan.
- Ja ak'ixi ti' wan sak'jel yok b'a yok ja'.

K'uman tsats sok takal takal ja jujune ch'in lo'ili sok k'anayile ja neb'uman jumasa a yal-e jasunk'a yab'ye sb'eji sok cholo t'un sb'eji ja we'ni.

10 minutos

O

Ja komon b'a kulanoni tuktukil
tik'e ja te' jumasa.

i

Ja komon b'a kulanoni
lot'ub'al yuj wits.

a

Ja chante' jumasa ti' wax b'ejyiye
b'a job'.

Alayab'ye ja neb'uman jumasa a sna'e sb'aj ja sat ab'ali'
ts'ijb'anub'al niwani sok a stsa'e ja tey b'a ch'in lo'ili, yajni jawi
k'umanik lajan ja sb'i'il ja jujune sat ab'al wax K'umani stuch'ili'.

10 minutos

Ja b'a kulanoni

Ja b'a kulanoni wax ilxi jitsan tuktukil te' jumasa jastal taj, yaxte', paj-ulul, k'ante', k'ijib' sok tuktukil yal k'ul jumasa ay ja b'a witsi', choayni yok ja', sat ja', pampa ja' sok chante jumasa jastal wakax, kawu, b'uruj, chitam, chej, kolko, mut, pech, ja'itani k'ajyel wax ya'we kulan ja jmojtik jumasa yujni ja' wax makuniyujule b'a oj ajyuke lek sok ja yal untiki ma ja smoj aljele jumasa'i.

Ja b'a oj ajyuk sak'anil ja chante jumasa iti' jel t'ilan oj jyajtatik ja yok ja'i', pampa ja' b'a wax k'ot yu'e ya'ale. Mik'a oj tupuk sok mixa oj sta' ya'ale' ja chante jumasa sok ja kentiki.

K'uman tsats sok takal takal ja lo'il ts'ijb'anub'ali sok k'uman lajan sok ja neb'uman jumasa, tsa'an alayab'ye ayal-e ja jas yab'ye sb'ej.

30 minutos

La jk'umtik

- Jastal wax kab'tik sb'ej ja lo'il k'umaxita.
- Jastik junuk jel lek xkilatik ja b'a komon kulanotiki.
- Jastik junuk ja tukb'ita ja b'a kulanotiki.
- Jastik chante'il wax tax ja b'a kulana'i.

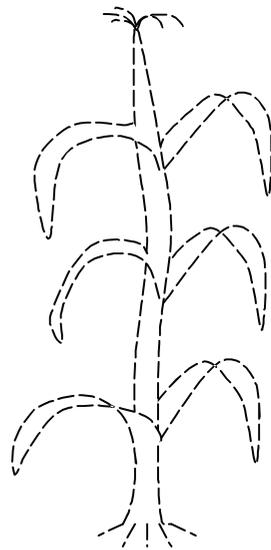
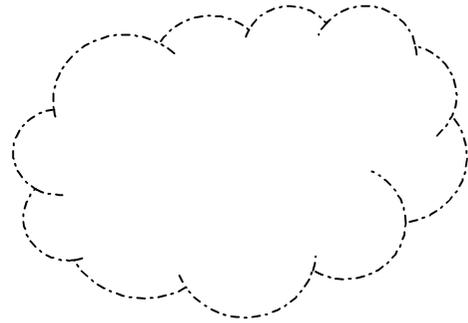
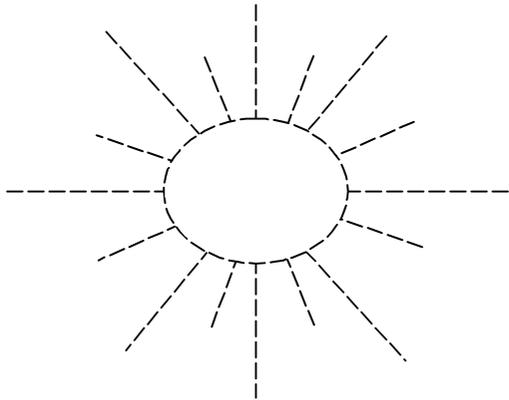
K'umanyile ja neb'uman jumasa ja sjob'jeli sok a yal-e ja jas yab'ye sb'ej.

30 minutos

A'tel b'a na'its

Alyab'ye ja neb'uman jumasa oj ya'we sta'sb'aj ja yal sjisanil ja letawa te'yi.

10 minutos

kamotiyo

sandiya

nichim

mis

reoyo

naraja

chich

na'its

ajan

Alayab'ye ja neb'uman jumasa a sna'e sb'aj ja jujune letawa te'yi sok ayal'e ja sb'i'ili'.

10 minutos

A large, empty rectangular box with a green border, intended for a drawing or illustration.

Alayab'ye ja neb'uman jumasa a sb'on-e chikan jasunk'a, pe ja' chikan ja sb'i'il ja b'ajtan sneb'jel iti'.

10 minutos

on

pataj

nichim

tsima

ajan

	i	o	c	ch
	n	a	t	i
	p	s	a	m
	x	i	j	a
	m	n	a	j
	a	n	ts	t

K'anayile ja neb'uman jumasa oj set'-e ja *cuadro* sok tsa'an oj stojb'ese ja ab'al jumasa tey b'a yolomi.

30 minutos

	i	k	t	x
	ch	t	i	m
	o	j	e	o
	n	a	b'	t'
	g	s	u	a

Alayab'ye ja neb'uman jumasa aset'-e ja jujune cuadro, asna-e sb'aj ja oxe sat ab'al wa'ne yiljeli o, i, a b'a sneb'jel iti'.

25 minutos

	am	oxom	mispero	na'its
	bambu	pix	kawu	mostasa
	pat pix	ajuchan	ixim	ts'ilel
	pampa ja'	axux	ijkin	chitam
	job'	lob'al	yok ja'	chich

Alayab'ye ja neb'uman jumasa a set'-e ja jujune cuadro, asna-e sb'aj ja oxe sat ab'al o, i, a b'a ab'al jumasa.

25 minutos

	a	b	b'	ch
	ch'	d	e	g
	i	j	k	k'
	l	m	n	o
	p	r	s	t
	t'	ts	ts'	u
	w	x	y	'

Alayab'ye ja neb'uman jumasa: ja iti' ja ch'in sat ab'al b'a alfabeto tojol ab'ali sok alayab'ye oj set'-e ja cuadro sok koltaye sk'uljel ab'al jumasa.

10 minutos

La jset'tik

	A	B	B'	CH
	CH'	D	E	G
	I	J	K	K'
	L	M	N	O
	P	R	S	T
	T'	TS	TS'	U
	W	X	Y	,

Alayab'ye ja neb'uman jumasa: ja iti' ja niwan sat ab'al b'a *alfabeto* tojol ab'ali sok alayab'ye a set'-e ja yal *cuadro* sok koltaye sk'uljel ab'al jumasa.

10 minutos

on
Aguacate

Pix
Tomate

araweno
Hierbabuena

axux
Ajo

ajtso
Guajolote

K'anayile ja neb'uman jumasa a ya sta'e sb'aj sok jun yal jisan ja letawa jumasa so' ja jujune ab'al b'a wa slaja sb'aj soki.

10 minutos

Schab'il sneb'jel 2

Stalnajel ja b'a kulanoni

K'anayile ja neb'uman jumasa oj sk'el-e ja letawa te'yi sok a yal-e jasunk'a wax yilawe'i.

15 minutos

Ja jas wax na'atiki...

- Jasunk'a waxa wila ja b'a letawa'i.
- Jasunk'a wax jaka k'ujol oj yala lo'il ts'ijb'anub'ali.

Stalnajel ja b'a kulanoni

Jel t'ilan stalnajel ja b'a kulanotiki b'a mixa oj ajoyuk wokol sok ja jmoj aljeltiki jastal chamel, tek'uj wa'in, b'a mixa oj ajoyuk jastik wokol iti', laj talnatik ja jkomontiki **ixuk**, winik sok yal **untik** jumasa oj mesulanuke b'a mixa oj ajoyuk **tsi'lel** b'a **b'ej** jumasa sok b'a yoj na'itsi.

Mixa oj ajoyuk tukan ja **chante** jumasa, mi'oj tsixuk ja **k'ul** sok ja **te'** jumasa yuja lom ja wa spaya ja'i', ma wax makuni b'a na'its jumasa k'ulub'al sok **ak'inte'**, b'a **mesa**, b'a **ts'apte'**, b'a yal **ule** wax makuni b'a sts'ajel yal chan sok tuktukil ya'tel ja te' jumasa tey b'a witsi'.

Yib'anal ja jastik wantik yiljeli' jel t'ilan oj yajtatik lek b'a mi'oj ch'ayuki.

Schapjel ja jastik sjob'jeli:

- 🍃 Jas b'i'il ja lo'ili'.
- 🍃 Jasunk'a wax yalak'ab'tiki ja lo'ili.
- 🍃 Jasunk'a oj k'ultik b'a mixa oj yakitik ja chameli.
- 🍃 Jasunk'a ja neb'a yajk'achil ja b'a lo'il iti'.
- 🍃 Wan maxa k'ulan ja jas wax yala ja lo'il iti'.

K'umanyile ja neb'uman jumasa ja chab' sjob'jel tey b'a k'e'eli sok k'anayile oj slo'iltaye ja jas wa'ne yiljeli. B'a tsa'an k'uman tsats sok takal takal ja lo'il ts'ijb'anub'ali sok k'anayile ja neb'uman jumasa oj cha sk'umuke'amok lajan sok ask'el-e ja ab'al jumasa b'a tuk yelawi. Tsa'an k'umanyile ja sjob'jel tey b'a yib'el ja lo'il ts'ijb'anub'ali.

20 minutos

Ab'al jumasa sok: u-e

- Jastik letawa'il waxa wila.

untik

ts'i'lel

ak'inte'

ule

La lo'lanukotik sok ja sjob'jel iti':

🌿 Jastal wax talnatik ja komon b'a kulanotiki.

K'umanyile ja neb'uman jumasa ja jun sjob'jel tey k'e'eli sok ja sb'i'il ja letawa te'yi k'umanik lajan, alayab'ye a sna'e sb'aj ja saf ab'al ay yelaw tey b'a jujune ab'ali, jaxa sjob'jel tey ko'eli a yal-e jastal wax ek' sk'ujule sok lo'iltayik.

20 minutos

- Ja yal **untik** jumasa oj mesulanuke.
- Ja jmojtik jumasa oj stul-e ja **ts'ilel** b'a b'ej jumasa sokja b'a yoj na'itsi.
- Ja na'its jumasa k'ulub'al sok **ak'inte'**.
- Ja **ule** wax makuni b'a sts'ajel yal chan.

K'uman sok ja neb'uman jumasa ja jujune ch'in lo'ili. Tsa'an job'oyile jasunk'a sneb'awe'i sok aslo'iltaye; oj cha sna'e sb'aj ja sat ab'al ayelawi.

15 minutos

La lo'lanukotik

Wanma xana'a...

- Ja yal untik jumasa wa'ne stuljel ts'ilel.
- Ja ts'ilel tey b'a jnajtiki oj mukxuk.
- Ja ak'inte' jumasa jel niwak.
- Ja ule jel ch'in.

K'uman tsats sok takal takal ja jujune ch'in lo'ili sok k'anayile ja neb'uman jumasa a yal-e jasunk'a yab'ye sb'eji sok cholo t'un sb'eji ja we'ni.

10 minutos

ixuk

k'ul

te'

b'ej

ts'apte'

mesa

K'uman ja ab'al jumasa, alayab'ye ja neb'uman jumasa a sna'e sb'aj ja sat ab'al ayelawi sok asjis-e. Yajni jawi k'umanik lajan.

15 minutos

Stalnajel ja lu'umi

Ja najate'i ja jme'xep-tat-aweltiki mi xyixtala'ane ja jnantik lu'umi, mi syamawe yajnal manub'al. Yajni wax k'it'unuk ja yixime'i wa snochoweyi yak'intajel, wa sloxowe sk'ujlal, wa sle'awe a'ay ja smoje'i b'a'oj ch'akuk ja a'teli'.

Jaxa yajni wax takji ja sk'ajmal ja iximi ti' wax ya'we k'a'kan yoj alaj b'a'oj ajoyuk mas yip ja lu'umi. Ja'yuj wax yalawe ti' wax ya'a sb'a'al ja yalaje'i, jaxa ya'ni wanxa ch'akel yip ja lu'umi yuja tantik a'an jumasa wax yamxi'i. Jayu jel t'ilan tantik ojjlo'iltatik ja st'ilanil ja b'a syajtajel ja lu'umi.

K'uman tsats sok takal takal ja lo'il ts'ijb'anub'ali sok k'uman lajan sok ja neb'uman jumasa, tsa'an alayab'ye a yal-e ja jas yab'ye sb'eji.

30 minutos

- Jastal wax kab'tik sb'ej ja lo'il k'umaxita.
- Jastal ojtalnatik ja komon b'a kulanotiki.
- Jastik junuk ja wa sjomo ja lu'um k'inali sok jas wax yutajotik.
- Jasunk'a slekil oj ya'kitik ja komon b'a kulanotiki jata wank'a xtalnatiki.

K'umanyile ja neb'uman jumasa ja sjob'jeli sok a yal-e ja jas yab'ye sb'eji.

30 minutos

A'tel b'a na'its

Alyab'ye ja neb'uman jumasa oj ya'we sta'sb'aj ja yal sjisanil ja letawa te'yi.

10 minutos

e

seboya seboya

k'ewex k'ewex

chenek' chenek'

ts'usub' ts'usub'

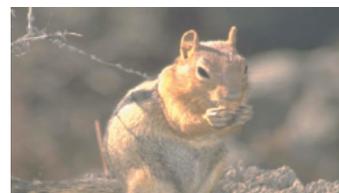

U

usej usej

chu' chu'

K'anayile ja neb'uman jumasa oj sk'el-elek ja letawa sok ojcha sk'umuke ja sb'i'ili sok ask'el-e ja chab' sat ab'al u-e. B'a xch'akjel a sb'on-e ja jujune sat ab'al wax k'umani stuch'ili b'a ayi'oj ja jujune ab'al jumasa.

10 minutos

a e i o u

K'anayi ja neb'uman jumasa oj sk'el-e sok oj sk'umuke jitsan ek'ele ja sb'i'ili ja jujune sat ab'al wax k'umani stuch'ili'.

15 minutos

La jneb'tik sb'onjel

ajan

eneldo

ich

oxom

usej

a →	j	a	n	e ↓
u →	s	e	j	n
i ↓	e	f	o ↓	e
c	i	s	x	l
h	e	y	o	d
e	b	l	m	o

K'anayi ja neb'uman jumasa oj sle-e ja ab'al jumasa tey b'a yolomi, astsajlaye ja yal jisan ay sni'i tey b'a yoj cuadro sok asb'on-e ja sat ab'al wax k'umani stuch'ili.

15 minutos

	ak	ak'	alaj	ak'in	am	
	enub'	echej	echal	ejal	ermita	
	ixim	ik'	ijkin	isak'	ib'oy	
	on	ojkots	o'ot	olom	oxom	
	usej	ujkum	ulul	us	uk'um	
						

K'anayile ja neb'uman jumasa oj set'-e ja jujune *cuadro* tsa'an oj sk'el-e ja sat ab'al wax k'umani stuch'il ti' wax tax b'a spatiki sok oj ya slaj sb'aj sok ja ab'al jumasa b'a wax k'e'i sok ja sat ab'al jumasa alxita.

10 minutos

	a	a	a	a	a
	e	e	e	e	e
	i	i	i	i	i
	o	o	o	o	o
	u	u	u	u	u

10 minutos

La ts'ijb'anukotik

Ja jb'i'ili: _____

Ti' kulanon b'a: _____

B'a schonab'il: _____

K'umanyile ja neb'umani ja sjob'jel jumasa sok ts'ijb'an b'a *pizarrón* ja jastal wa sjak'awejani sok oj b'ob' sts'ijb'aye b'a yal jisan.

25 minutos

Ja pataji

Jel ch'in

Jelxa k'an

Jel ya'aw

Ja yal ak'ixi

Wax b'ajti

Tek'an-ek'e

Wan tajnel

Ja ajuchani

Wax k'uxwani

Ts'olan-ek'e

Jel xiwelasb'aj

K'anayile ja neb'uman jumasa oj ya sta' sb'aj sok jun yal jisan ja ab'al jumasa sok ja jujune tey b'a sts'e'eli sok k'uman lajan sok ja ch'in lo'il jumasa.

25 minutos

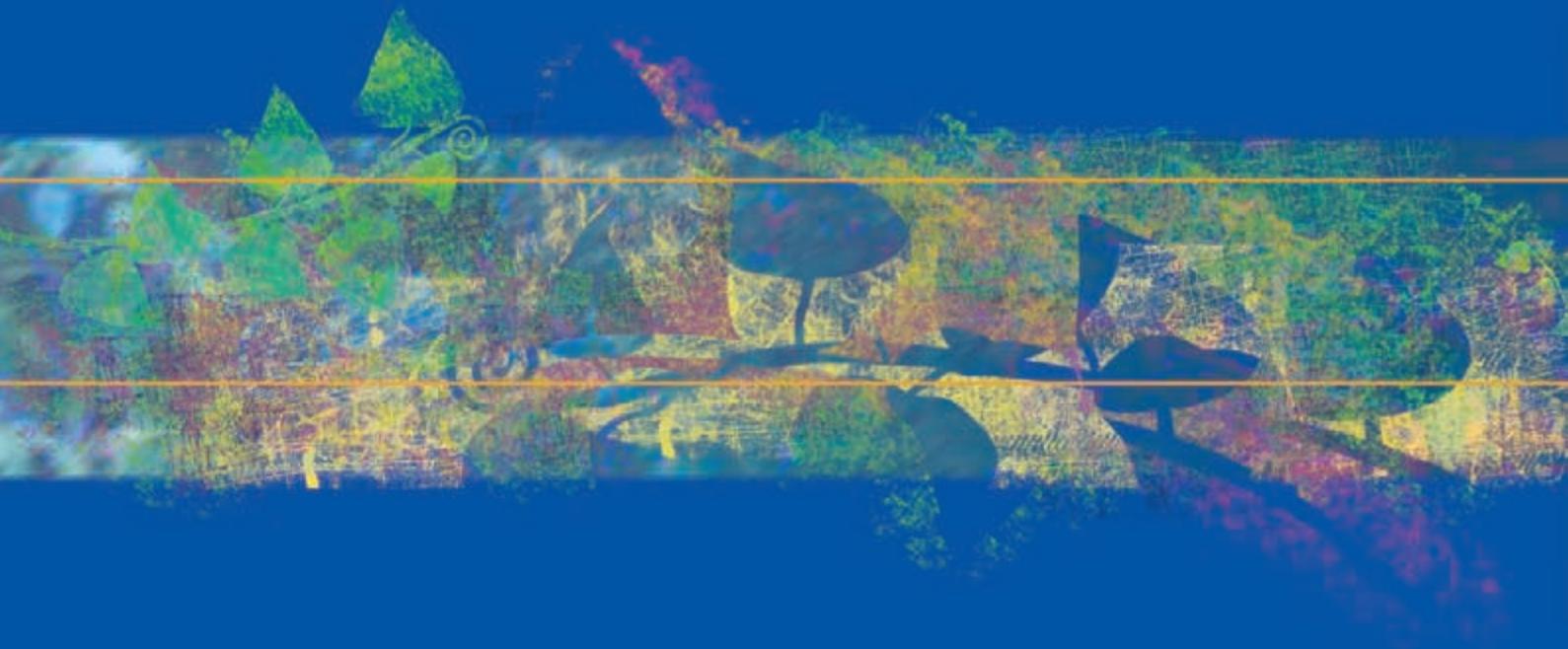
Chab'il tsome

Jun chonab'otik

Ja jas wax xk'anxi oj neb'xuki':

- Ja b'a tsome iti', ja niwan jmojtiki oj sneb' sk'umajel sok sts'ijb'ajel ju'un. Ja' chikan jas wax yila ja b'a sretrato'il ja b'a kulani.
- Oj slo'iltakab'tik jasunuk wax yala ja lo'il ts'ijb'anubal tey b'a sneb'jel jumasa'i.
- Oj sna'sb'aj ja ab'ali sok oj sts'iktes.
- Oj sneb' ja k'umu ju'un jach' koltanub'al sok oj sna' jasunk'a wax yala'i.
- Jach' koltanub'al ja k'umu ju'uni oj sna' stsa'jel ja sat ab'al mi xk'umani stuch'ili b'a jun lo'il, b'a xet'an lo'il sok b'a jun ab'al.

Tajnel b'a sneb'jel

K'anayile ja neb'uman jumasa oj stsomsb'aje ch'atike sok job'oyile:

- Jastik junuk ja wa'el wax ab'xi ja b'a jkomontiki sok oj lo'lanuke alb'el.
- Yajni jawi oj cha sle' chab' neb'uman ju'un jumasa jach' ch'ay k'ujol b'a'oj schol-e b'a yenle'ta ja jas slo'iltaye'ta b'ajtani.
- Tsa'an, ja je'a ju'uni oj sch'akan ja slo'il sok ja yaljel ja st'ilanil ja yab'jel ja wa'elal ja jas ch'akta yal-e' wax yab'ane ja neb'uman jumasa.

10 minutos

Sb'ajtanil sneb'jel 1

Wax mak'lan jb'ajtik

K'anayile ja neb'uman jumasa oj sk'el-e ja letawa te'yi sok ayal-e jusunk'a wax yilawe'i.

15 minutos

La lo'lanukotik

Ja jas wax na'atiki...

- Jasunk'a waxa wila ja b'a letawa'i.
- Jasunk'a wax jaka k'ujol oj yala lo'il ts'ijb'anub'ali.

Wax mak'la jb'ajtik

Ja jmojtik b'a komon-ek'i ja'ni mas jel xyab'ane ja iximi, chenek', ts'ol sok tuktukil; ti'itani wax elb'a yalaje'a.

Ja b'a iximi ti'wax-el ja **waj** wax we'xi'i, ja **mats'i'**, pichi'; ja'xa yajni wax ajyi ajani wax tojb'i **tamal ajan**, **ulul** sok **tsejeb'**.

Ja'xa sok ja chenek'i wax k'ulxi **chenk'ul waj**, **pitawul** sok wanix cha yab'ane itaj jastal **kulix**, **mostasa**, **kojkol ita ts'u'ul** ja'ni wa'elal wax ab'xi ja iti'; j'axa b'a jujune lokjeli wax ab'xi **ya'lel mut**, wakax ma tsuyub'al sb'ak'tel chitam, ja b'ak'et iti' ti' wa smanawe b'a komon kulane ma b'a chonab' mojan yi'oneje.

Schapjel ja jastik sjob'jeli:

- 🍃 Jas b'i'il ja lo'ili.
- 🍃 Jasunk'a wax yalakab'tik ja lo'ili.
- 🍃 Jastik itaj wax yab'ane ja jmojtiki.
- 🍃 B'a wax jaka swa'ele wax yab'ane'i.
- 🍃 Jastik wa'elal wax yab'ane ja jmojtik jumasa.

K'umanyile ja neb'uman jumasa ja chab' sjob'jel tey b'a k'e'eli sok k'anayile oj lo'lanuke ja b'a jas wa'ne yiljeli. B'a tsa'an k'uman tsats sok takal takal ja lo'il ts'ijb'anub'ali sok k'anayile ja neb'uman jumasa oj cha sk'umuke'amok lajan sok ask'el-e ja ab'al jumasa b'a tuk yelawi. Tsa'an job'oyile ja sjob'jel tey b'a yib'el ja lo'il ts'ijb'anub'ali.

20 minutos

Ab'al jumasa sok: j-l-t

- Jastik letawa'il waxa wila

waj

ajan

chenk'ul waj

ya'lel mut

La lo'lanukotik sok ja sjob'jel iti:

🍃 Jastk wa'elal wax kab'antik ja b'a jkomontiki.

K'umanyile ja neb'uman jumasa ja jun sjob'jel tey k'e'eli sok ja sb'i'il ja letawa teyi k'umanik lajan, alayab'ye a sna-e sb'aj ja sat ab'al ay yelaw tey b'a jujune ab'ali', jaxa sjob'jel tey ko'eli a yal-e ja jasta l wax ek' sk'ujo le sok lo'litayik.

20 minutos

La lo'lanukotik

- Ja b'a iximi ti' wax-el ja **waj** wax wexi'i.
- Ja yajni wax ajyi ajani wax tojb'i **ts'an ajan**.
- Ja chenek'i wax k'ulxi **chenk'ul waj**.
- Ja b'a jujune lokjeli wax ab'xi **ya'lel mut**.

K'uman sok ja neb'uman jumasa ja jujune ch'in lo'ili, tsa'an job'oyile jasunk'a sneb'awe'i sok aslo'iltaye; oj cha sna'e sb'aj ja sat ab'al ay yelawi.

15 minutos

La lo'lanukotik

Wanma xana'a...

- Ja lokumi wa'ne swe'jel waj.
- Ja b'a jnaji wax chonxi tamal ajan.
- Ja ixuki wan sk'uljel chenk'ul waj.
- Ja yal ak'ixi wan sti'jel ya'lel mut.

K'uman tsats sok takal takal ja jajune ch'in lo'ili sok k'anayile ja neb'uman jumasa ayal-e jasunk'a yab'ye sb'eji sok cholo t'un sb'ej ja we'ni.

10 minutos

Ja jastal wax tax ja jwa'eltiki

Ja ke'ntiki ja'ni wax kab'antik ja jastik wax ya'a ja lu'um-k'inali, kechani jata wax ka'teltantiki ja'ni wax aji ja tek'uli, itaj, ixim sok chenek'.

Ja jastik junuk itul wax aji b'a alaji wax waj chonxukan b'a chonab', b'a ja'chuk wax manxi ja ats'ami, pan, sakal askal sok tuktukil ma ay ti' wax waj schon-ekan b'a tuktukil komon ba mojan yi'oj ja b'a kulane'i.

Ja sb'olmal wax yi'ajeochi ja'ni jastal on, turasna, ts'ol, tsits; wani sjeltese sok ixim, chenek', askal ma kajpe yuja lom ayni me'yuk ja b'a jun komon ja jastik wax ya'a b'a tuk komoni. Jach'ni wa sle'a swa'ele ja jmojtik jumasa.

K'uman tsats sok takal takal ja lo'il ts'ijb'anub'ali sok k'uman lajan sok ja neb'uman jumasa, tsa'an alayab'ye ayal-e ja jas yab'ye sb'eji.

30 minutos

La jk'umtik

- Jastal wax kab'tik sb'ej ja lo'il k'umaxita.
- Ala jastik junuk oj'jk'ultik.
- Jasunk'a smalo'il oj ya'kitik jata lek jel kistal la wa'tiki.
- Jastik wa'elal oj kab'tik b'a lek oj ajoyukotiki.

K'umanyile ja neb'uman jumasa ja sjob'jeli sok ayal-e ja jas yab'ye sb'eji.

30 minutos

Ko'el sts'akol ja ixim
sok ja chenek' wax
chonxi.

- Jasunk'a wan puktesjeli.
- Jasunk'a wax chonxi ko'el sts'akoli.

Alayab'ye ja neb'uman jumasa a sk'el-e ja spuktesjeli sok k'umanyile ja sjob'jel tey ts'ijb'anub'ali.

10 minutos

Ts'ijb'an

K'anayile ja neb'uman jumasa oj sk'el-e ja letawa jumasa, sok tsa'an koltaye oj sts'ijb'aye b'a yal jisan jumasa ja jas wax yilawe'i.

15 minutos

A'tel b'a na'its

Alayab'ye ja neb'uman jumasa oj ya'we sta'sb'aj ja yal sjisanil ja retrato te'yi.

10 minutos

j

**ts'ol
turasna**

l

**askal
kajpe**

t

**tsits
ats'am**

K'anayile ja neb'uman jumasa oj sk'el-e ja letawa jumasa te'yi sok tsa'an oj sle-e ja sb'i'ili sok koltaye sts'ijb'ajel b'a jujune yal jisan jumasa ja b'a wa slaja sb'aji ajul sk'ujole ja sat ab'al jumasa wa'ne yiljel b'a sneb' jel iti': j - l - t.

10 minutos

La jts'iktestik

ji'i'
ja'as
ja'
itaj

___ i'
___ a'as
___ a'
ita___

limón
lima
lob'al
sakal askal

___ imon
___ ima
___ ob'a___
saka___aska___

tamale
tuyal
tek'ul

___ amale___
___ uy___
___ ek'ul
___ urasna

turasna

K'anayile ja neb'uman jumasa oj sts'iktese ja jujune ab'al jumasa sok ja sat ab'al j - l - t mas tsa'an oj sk'umuke.

10 minutos

Ts'ijb'an ja jas ts'ijb'anub'ali

ji'i _____
ja'as _____
ja' _____
itaj _____

limón _____
lima _____
lob'al _____
sakal askal _____

tamale _____
tuyal _____
tek'ul _____
turasna _____

K'anayile ja neb'uman jumasa oj sts'ijb'aye b'a yal jisan ja ab'al jumasa tey b'a sts'e'eli, tsa'an oj sk'umuke lajan.

10 minutos

Tajnel sneb'jel

- K'anayile ja neb'uman jumasa oj kulanuke joyan.
- Alayab'ye oj sk'el-e' ja letawa jumasa wan je'xelyile'i sok tsa'an oj schol-e jastal ja sk'u'e lapanyujule'i ja b'a letawa te'yi sok oj slo'iltaye jastal ja k'u'al jumasa wa slapawe ja ye'nle'i, la kaltik ja ixuke'i najat wa slapawe ja sjuna'e'i.
- B'a yib'anal ja jastik yalaw'eta ja neb'uman jumasa, alakan juna lo'il ja we'ni.

10 minutos

Schab'il sneb'jel 2

Jach' wax k'u'tes jb'aj

K'anayile ja neb'uman jumasa oj sk'el-e ja letawa te'yi sok ayal-e jasunk'a wax yilawe'i.

15 minutos

La lo'lanukotik

Ja jas wax na'atiki...

- Jasunk'a waxa wila ja b'a letawa'i.
- Jasunk'a wax jaka k'ujol oj yala lo'il ts'ijb'anub'ali.

Jach' wax k'utes jb'aj

Ja jastal wa slapawe ja xanab'al sok ja k'u'al ja najate ja jmojtik jumasa tojolab'ali jelni chikan-a.

Ja ixuke'i wa slapawe **tojol juna'al**, jaxa k'u'ali wax ya'we och **listón**, wa sts'isawe sok ilasa, ayni sb'i'il yujule'a, ja'ni jastal "peto", "golilla".

Cha jach'ni ja yelawi tuktukil wax ya'weyi chak, ya'ax, k'an sok tuktukil, ja'xa winik jumasa wa slapawe **sakal wexal**, jaxa syujch'ile'i, chakal sindor ma k'ik'.

Ja yajni wax ko' ja che'eji wa slapawe **koton chu'** tojb'el sok stso'otsil chej, ja'xa ja sk'u wa slpawe'i tojb'elni sok ts'okob' jumasa yelaw rosado, ya'ax sok morado. Jaxa ya'ni jujuntikta jmojtik ma' wa slapa ja' k'u'al iti', ja' jelxa xlapxi ja kaxlan k'u'ali. Jach'ni wa sk'utes sb'aje ja mojtik jumasa.

Schapjel ja jastik sjob'jeli:

- Jas b'i'il ja lo'ili.
- Jasunk'a wax yalak'ab'tiki ja lo'ili.
- Jasunk'a wa slapawe ja jmojtik ja yajni wax ko' ja che'eji.
- Jastal ja sb'i'il ja k'u'al wax ya'weyi ja ixuke jumasa.
- Jastal yelaw ja syujch'ile wa slapawe ja winike jumasa.

K'umanyile ja neb'uman jumasa ja chab' sjob'jel tey b'a k'e'eli sok k'anayileo; slo'iltaye ja jas wa'ne yiljeli. B'a tsa'an k'uman tsats sok takal takal ja lo'il ts'ijb'anub'ali sok k'anayi'le ja neb'uman jumasa oj cha sk'umuke'amok lajan sok ask'el-e' ja ab'al jumasa b'a tuk yelawi. Tsa'an k'umanyi'le ja sjob'jel tey b'a yib'el ja lo'il ts'ijb'anub'ali.

20 minutos

Ab'al jumasa sok: s-n-k.

- Jastik letawa'il waxa wila.

Tojol juna'al

liston

sakal wexal

koton chuj

La lo'lanukotik sok ja sjob'jel iti':

- Lo'iltayik sok wamojexi ja jastal wa sk'u'tes sb'aje ja jmojtik b'a wa komonexi.

K'umanyile ja neb'uman jumasa ja jun sjob'jel tey k'e'eli sok ja sb'i'il ja letawa te'yi k'umanik lajan, alayab'ye asna-esb'aj ja sat ab'al ay yelaw tey b'a jujune ab'ali, ja'xa sjob'jel tey ko'eli ayal-e jastal wax ek' sk'ujole sok lo'iltayik.

20 minutos

La lo'lanukotik

- Ja ixuke'i wa slapawe **tojol juna'al**.
- Ja b'a k'u'ali wax ya'we och *listón*.
- Ja winik jumasa wa slapawe **sakal wexal**.
- Ja wax ko' ja che'eji wa slapawe **koton chu'** tojb'el sok stso'otsil chej.

K'uman sok ja neb'uman jumasa ja jujune ch'in lo'ili, tsa'an job'oyile jasunk'a sneb'awe'i sok aslo'iltaye; oj cha sna'e sb'aj ja sat ab'al ay yelawi.

15 minutos

La lo'lanukotik

Wanma xana'a...

- Ja ixuke b'a jujune komoni wa slapawe tojol juna'al.
- Ja yolom ja yal ak'ixi ch'itub'al sok liston.
- Ja ixuki wa'n sts'isjel sakal wexal.
- Ja stso'otsil cheji wax makuni b'a sk'u'ljel koton chuj.

K'uman tsats sok takal takal ja jujune ch'in lo'ili sok k'anayile ja neb'uman jumasa ayal-e jasunk'a yab'ye sb'eji sok cholo t'un sb'ej ja we'ni.

10 minutos

Ja jastal wax tojb'i jun juna'ali

Ja juna'al wa slapawe ja ixuke jumasa b'a jujune komoni yen wa stojb'ese; b'ajtan wa smanawe jun *metro* ma jun *metro* sok snalan ja k'u'utsi jata lek niwan ja ma' oj slapi sok waxcha manxi strensiya'il, yenkaje'il, slistonil sok sts'okob'il.

Yajni manub'alxa ti'xa wax i'xi sb'isul janek' sniwianil oj kanuk, yajni jawi ti'xa wax set'xi'a, wax nok'xi ja yenkaje'i sok ja strensiya'i ja juna'ali, jach' wax k'u'laxi yuja lom ayni ixuke ja k'ajyel wa slapawe'i.

K'uman tsats sok takal takal ja lo'il ts'ijb'anub'ali sok k'umanik lajan sok ja neb'uman jumasa, tsa'an alayab'ye ayal-e ja jas yab'ye sb'eji.

30 minutos

La jk'umtik

- Jastal wax kab'tik sb'ej ja lo'il k'umaxita.
- Lo'iltayik sok wa moj jumasa, jasunk'a st'ilanil wax yab'ye ja slapjel ja tojol k'u'ali.
- Lo'iltayik sok wa moj jumasa, jasunk'a oj jk'ultikja b'a mi'oj ch'ayuk ja tojol k'u'al wax lapxi'i.
- Lo'iltayik sok wa moj jumasa jastal wax tojb'i ja k'u'al wa slapawe'i.

K'umanyile ja neb'uman jumasa ja sjob'jeli sok ayal-e ja jas yab'ye sb'ej.

30 minutos

Wax alxiyab'ye ja jmojtik jumasa ma' wa sk'ana oj sneb' ts'isulej oj b'ob' waj ya'we ochuk ja sb'i'ile ja b'a kurso wax k'e stulyi b'a jun tajb'e sok waxake sok wax ch'ak b'a chan lajune yajtab' ja junio, wax k'e b'a oxe, wax ch'ak b'a wake ora b'a och k'ak'u b'a snajtsil ja artesanía b'a komon ili'.

- Jas k'ole spuktesjel ja iti'.
- B'a'a wilata'a.

Alayab'ye ja neb'uman jumasa ask'el-e ja spuktesjeli sok k'umanyile ja sjob'jel tey ts'ijb'anub'ali.

10 minutos

La ts'ijb'anukotik

K'anayile ja neb'uman jumasa aslo'iltaye sok asts'ijb'aye b'a yal jisan jumasa ja jas wax yilaweja b'a letawa'i.

15 minutos

A'tel b'a na'its

Alayab'ye ja neb'uman jumasa oj ya'we sta'sb'aj ja yal sjisanil ja letawa te'yi.

10 minutos

sindor
ilasa

trensilla
gancho

enkaje
likchikinal

K'anayile ja neb'uman jumasa asle-e ja sb'i'il ja letawa jumasa sok asts'ijb'aye b'a yal jisan tey ko'eli.

10 minutos

La jk'umtik

Ja sentopi
Ja sindori
Ja trensiya'i

Ja xanab'ali
Ja likchikinali
Ja gancho'ali

Ja enkaje'i
Ja snaj okali'
Ja yal kadena'i

Alayab'ye ja neb'uman jumasa ask'umuke jitsan ek'ele ja ch'in lo'ili sok askolta sb'aje.

10 minutos

Ts'ijb'an

Ja xanab'ali _____

Ja trensiya'ali jel najat _____

Ja enkaje'i yelow chak _____

Ja ilasa'i yelow sak _____

Ja sindori jel ch'in _____

Ja likchikinali jel tsamal _____

Ja gancho'ali jel tuk _____

Ja snaj okali jel niwan _____

Ja yal ch'in wexi ja sb'a jb'ankili _____

Ja meran juna'ali jel jokan _____

Ja pis-olomi ja b'a pegro _____

Ja spojtsil olomi jel asyado'ay _____

Ja sweteri jel pim _____

K'anayile ja neb'uman jumasa a sk'umuke ja ch'in lo'ili sok
asts'ijb'aye b'a yal jisan ja jastal ts'ijb'anub'ali.

10 minutos

Tajnel sneb'jel

Ja Juani a'tijum b'ayoj alaj, wa sts'unu ixim, ja'xa *María* ti' wax a'tiji b'a yoj na'its, wa stsila waj b'a yo'otil ja wa'elali. Lajan wa sk'anawe ya'tijub'e b'a oj sk'uluk ja yatele'i, koltaye oj sta'e.

10 minutos

Yoxil sneb'jel 3

Ja ka'teli

K'anayile ja neb'uman jumasa oj sk'el-e ja letawa te'yi sok ayal-e jasunk'a wax yilawe'i.

15 minutos

La lo'lanukotik

Ja jas wax na'atiki...

- Jasunk'a waxa wila ja b'a letawa'i.
- Jasunk'a wax jaka k'ujol oj yala lo'il ts'ijb'anub'ali.

Ja ka'teli

Ja kentikoni ti' wala a'tijitikon b'a alaj, wax ts'unutikon **ixim** sok chenek', ja b'a sts'unjel ja iximi wax jutxi ja lu'umi sok **teleryo**, ti'xa wax loko ja jmojtikoni ja b'a sts'unjeli, ja'ni ja **awute'** ja wax ts'unxi sok ja iximi. Jaxa yajni wax k'ijani ja ti' wax yi'a ak'in-a ma wax sa'xi sk'ujlal, wax makuni **ju'ux-ton** sok lima b'a wax nukxi ja machiti' sok ja ti'xa wax jach'xi ja yajni yijxa, jitsan winik sok ixuk wax waj sjach'-e' ja iximi, spetsanil ja jmojtiki wax yi'aje och koxtal, tajab'al, enub' sok jach'ub'.

Ja'ni a'tel itul wa sk'ulane ja a'tijum b'a alaji.

Schapel ja jastik sjob'jeli:

- 🍃 Jas b'i'il ja lo'ili.
- 🍃 Jasunk'a wax yalakab'tik ja lo'ili.
- 🍃 Jasunk'a wa slapawe ja jmojtik ja yajni wax ko' ja che'eji.
- 🍃 Jastal ja sb'i'il ja k'u'al wax ya'weyi ja ixuke' jumasa.
- 🍃 Jastal yelaw ja syujch'ile wa slapawe ja winike jumasa.

K'umanyile ja neb'uman jumasa ja chab' sjob'jel tey b'a k'e'eli sok k'anayile oj slo'iltaye ja jas wa'ne yiljeli. B'a tsa'an k'uman tsats sok takal takal ja lo'il ts'ijb'anub'ali sok k'anayile ja neb'uman jumasa oj cha sk'umuke'amok lajan sok ask'el-e ja ab'al jumasa b'a tuk yelawi. Tsa'an k'umanyile ja sjob'jel tey b'a yib'el ja lo'il ts'ijb'anub'ali.

20 minutos

Ab'al jumasa sok: w-x-y-'

- Jastik letawa'il waxa wila.

ixim

teleryo

awute'

ju'ux-ton

La lo'lanukotik sok ja sjob'jel iti':

🌿 **Jastik a'telil wa sk'ulane ja winik sok ja ixuk b'a komoni.**

K'umanyile ja neb'uman jumasa ja jun sjob'jel tey k'e'eli sok ja sb'i'il ja letawa te'yi k'umanik lajan, alayab'ye asna-esb'aj ja sat ab'al ay yelaw tey b'a jujune ab'ali, ja'xa sjob'jel tey ko'eli ayal-e jastal wax ek' sk'ujole sok lo'iltayik.

20 minutos

La lo'lanukotik

- Ja kentikoni ti' wala a'tijitikon b'a alaj, wax ts'unutikon **ixim** sok chenek'.
- Ja b'a sts'unjel ja iximi, wax jutxi ja lu'umi sok **teleryo**.
- Ja'ni ja **awute'** ja wax ts'unxisok ja iximi.
- Wax makuni **ju'ux-ton** sok lima b'a wax nukxi ja machiti.

K'uman sok ja neb'uman jumasa ja jujune ch'in lo'ili, tsa'an job'oyile jasunk'a sneb'awe'i sok aslo'iltaye; oj cha sna'e sb'aj ja sat ab'al ay yelawi.

15 minutos

La lo'lanukotik

Wanma xana'a...

- Ja ixuki wa smaxa ixim.
- Ja winiki wa'n stojb'esel teleryo.
- Ja jb'ankili skuchunej awute'.
- Ja winiki wa snuku ja *cuchillo* sok ju'ux-ton.

K'uman tsats sok takal takal ja jujune ch'in lo'ili sok k'anayile ja neb'uman jumasa ayal-e jasunk'a yab'ye sb'eji sok cholo t'un sb'ej ja we'ni.

10 minutos

Wala a'tijiyon

Ja ke'ni ti' wala a'tijiyon b'a yoj na'its. Sajto wala k'eyon ja jujune sakb'eli b'a wax k'e jk'u'luk ja ka'teli. B'ajtan wax tsomo ja jk'ak'i ja b'a oj ta'juk ja swa'el ja kuntikili, wax och jmesa jnaji, yajni jawi ti'xa wax waj juch' ja kixim b'a niwan *molino*, yajni wala julyon ti'xa wax och jwots'a kixima, wax ka k'e'uk ja jsameti, wax och jtsil ja ko'oti, yajni ch'akta jtsile ja ti'xa wax sak'a kan ja jyamk'ab'i sok ayni ek'ele wala elyon-el ik'uj si' ma wala ochyon chuk'ulej, ja'ni ka'tel wax k'ulan k'ak'u k'ak'u ja iti'.

K'uman tsats sok takal takal ja lo'il ts'ijb'anub'ali sok k'uman lajan sok ja neb'uman jumasa, tsa'an alayab'ye ayal-e ja jas yab'ye sb'eji.

30 minutos

La jk'umfik

- Jastal wax kab'tik sb'ej ja lo'il k'umaxita.
- Jasyu ja jel t'ilan ja ya'tel ja ixuk sok ja winik wa sk'ulane b'a yoj komoni.
- Jastik a'telelil waxa na'a sk'ulajela we'ni.
- Jastik a'tijub'il wax yamatik ja yajni wax k'ulantik jun a'teli' sok ala jas a'telil.

K'umanyile ja neb'uman jumasa ja sjob'jeli sok ayal-e ja jas yab'ye sb'ej.

30 minutos

Ja nu' Pedro Gomezi wa'n sk'anjel
lajune a'tijum b'a oj waj jach'oj b'a
yalaj, ja ma' wa sk'ana oj a'tijuki oj
b'ob' ek' sjob' t'un b'a snaj ja nu Pedro
b'a xk'e yixawil diciembre b'a komon
b'a B'ajukub'.

- Jasunk'a wa'n puktesjeli.
- Jastal ja a'tel wan puktesjeli.

Alayab'ye ja neb'uman jumasa ask'el-e ja spuktesjeli sok
k'umanyile ja sjob'jel tey ts'ijb'anub'ali.

10 minutos

Ts'ijb'anel

Koxtal _____

Tsilub' waj _____

jach'a ixim _____

arsyal _____

yugo _____

tuyal _____

yintil _____

wayum alaj _____

wejkel _____

pu'ux _____

ma'ax _____

K'anayile ja neb'uman jumasa a sts'ijb'aye jun lo'il sok ja jujune yal ch'in lo'il tey tsijb'anub'ali.

15 minutos

A'tel b'a na'its

Alayab'ye ja neb'uman jumasa oj ya'we sta'sb'aj ja yal sjisanil ja letawa te'yi.

10 minutos

eskwelante

W

tsila waj

;

tsila waj

sa'ulanum

Y

yajnajel k'ul

X

ts'una ixim

yama chay

loxnum

pulja'anum

K'anayile ja neb'uman jumasa asna-esb'aj ja sat ab'al niwak ts'ijb'anub'ali sok ja glotali, yajni jawi asna-esb'aj b'a yojol ja ab'al jumasa sok oj ya sta'e sb'aj sok jun yal jisan ja b'a wani slaja sb'aj soki.

10 minutos

La jk'umtik

Ja *Pedro* juta lu'um.

Ja jach'a iximi skuchunej yenub'.

Ja ts'una iximi slikunej awutsuj.

Ja tsila waji wa'n smesjel samet sok yal mes.

Ja ixuki kajan smo'och.

K'anayile ja neb'uman jumasa ask'umuke jitsan ek'ele ja ch'in lo'ili sok ayal-e ja jas yab'ye sb'eji.

10 minutos

Ts'ijb'an

Ja *Pedro* juta lu'um _____

Ja jach'a iximi skuchunej yenub' _____

Ja ts'una iximi slikunej yawutsuj _____

Ja tsilawaji wan smesjel samet sok yal mes _____

Ja ixuki kajan smo'och _____

K'anayile ja neb'uman jumasa ask'umuke ja ch'in lo'ili sok
asts'ijb'aye b'a yal jisan ja jastal ts'ijb'anub'ali.

10 minutos

Tajnel sneb'jel

- K'anayile ja neb'uman jumasa aschol sb'aje joyan.
- Jujune k'anayile oj yal-ejan june ma chab' sb'i'il chijkan jastik b'a wax ta'atik ja b'a jun sk'inil ja b'a kulanotiki, jastal wajib'al.
- Tsa'an k'u'lan jun yal ch'in lo'il pe ojni ch'aka tsomjan ja jastik ch'akta yal-e ja neb'uman jumasa, yajni ch'akyata, lo'iltayab'ye spetsanile ja neb'uman jumasa.

10 minutos

Schanil sneb'jel 4

Ja k'in jumasa b'a jkomoni

K'anayile ja neb'uman jumasa oj sk'el-e ja letawa te'yi sok ayal-e jasunk'a wax yilawe'i.

15 minutos

La lo'lanukotik

Ja jas wax na'atiki...

- Jasunk'a waxa wila ja b'a letawa'i.
- Jasunk'a wax jaka k'ujol oj yala lo'il ts'ijb'anub'ali.

J'a k'in jumasa b'a jkomoni

Jitsan komon jumasa wa sk'ulan sk'ine jastal skinil jtatik ma' jnantik b'a luwar, cho jach'ni jastal sk'inil cham-winik.

Ja jmojtiki wax k'inani sok **marimba**, *guitarra*, bigulin, wajab'al sok **ajmay**.

Ja winike'i wax waj sle-e' **ijtsimay** b'a k'ul sok nichim ja b'a oj ya'we tsamalb'uk ja yojola snaj ja jwawtiki.

Sok wa smana sk'u'e, swexe sok sxanab'e.

Ja ixuke'i wa slapa yajk'achil sjuna'e, sk'u'e sok xanab'e. Wax yu'aje **snichim dyos** b'a tsamal oj ek'yujile ja b'a k'ini.

Jujuntik ixuke' wax yu'aje ja trago.

Jach' wa sk'ulane ja sk'ine ja jmojtik jumasa'i.

Schapjel ja jastik sjob'jeli:

- 🍃 Jas b'i'il ja lo'ili.
- 🍃 Jasunk'a wax yalakab'tik ja lo'ili.
- 🍃 Jasunk'a wa slapawe ja jmojtik ja yajni wax ko' ja che'eji.
- 🍃 Jastal ja sb'i'il ja k'u'al wax ya'weyi ja ixuke jumasa'i.
- 🍃 Jastal yelaw ja syujch'ile wa slapawe ja winike jumasa.

K'umanyile ja neb'uman jumasa ja chab' sjob'jel tey b'a k'e'eli sok k'anayile oj slo'iltaye ja jas wa'ne yiljeli. B'a tsa'an k'uman tsats sok takal takal ja lo'il ts'ijb'anub'ali sok k'anayi'le ja neb'uman jumasa oj cha sk'umuke'amok lajan sok ask'el-e ja ab'al jumasa b'a tuk yelawi. Tsa'an k'umanyile ja sjob'jel tey b'a yib'el ja lo'il ts'ijb'anub'ali.

20 minutos

Ab'al jumasa sok: m-ch-ts

- Jastik letawa'il waxa wila.

marimba

ajmay

ijtsimay

snichim dyos

La lo'lanukotik sok ja sjob'jel iti':

- Lo'iltayik sok wa moj jumasa, ja jastik k'inil wax aji b'a komon kulana'i.

K'umanyile ja neb'uman jumasa ja jun sjob'jel tey k'e'eli sok ja sb'i'il ja letawa te'yi k'umanik lajan, alayab'ye asna-esb'aj ja sat ab'al ay yelaw tey b'a jujune ab'ali, ja'xa sjob'jel tey ko'eli ayal-e jastal wax ek' sk'ujole sok lo'iltayik.

20 minutos

La lo'lanukotik

- Ja jmojtiki wax k'inani sok **marimba**.
- Wax ya'we ok' **ajmay**.
- Ja winike'i wax waj sle-e' **ijtsimay** b'a k'ul.
- Wax yu'aje' **snichim dyos** b'a tsamal oj ek'yujle ja b'a k'ini.

K'uman sok ja neb'uman jumasa ja jujune ch'in lo'ili, tsa'an job'oyile jasunk'a sneb'awe'i sok aslo'iltaye; oj cha sna'e sb'aj ja sat ab'al ay yelawi.

15 minutos

La lolanukotik

Wanma xana'a...

- Ja Lita cha'ni sok marimba.
- Ja tat aweli wan ya'jel ok' ajmay.
- Ja b'a k'in ninyo wax och ijtsimay b'a altar.
- Ja sb'a k'ini wax manxi snichim dyos.

K'uman tsats sok takal takal ja jujune ch'in lo'ili sok k'anayile ja neb'uman jumasa ayal-e jasunk'a yab'ye sb'eji sok cholo t'un sb'ej ja we'ni.

10 minutos

K'in santa krus

Ja b'a sk'inil ja santa krusi wax ajyi b'a oxe yajtab' ja mayo ja'ni wax k'anxi ja ja'i, ja b'a b'ajtan ko'ele b'a oj ochkotik b'a yoj styempo'il ja ja'i ja'ni b'ajtan wax yamxi ja wajab'ali sok ja ajmayi. Ja santa bandera wax a'xi och b'a sat ja' sok wani xts'eb'aniye ja b'a ja'i sok ja b'a ermita'i, wanix cha ya'we ochuk ja kandela b'a yoj ermita sok ti'xani wax k'e'a k'ini. Wax k'e ja marimba, wax cha'niye ja ixuk winike jumasa sok wanix cha smanawe ja snichim dyosi ja b'a oj yu'e ja jmotik jumasa. Yajni wax ch'aka k'ini ti'xa wax kumxiye ja b'a snaje'i.

K'uman tsats sok takal takal ja lo'il ts'ijb'anub'ali sok k'uman lajan sok ja neb'uman jumasa, tsa'an alayab'ye ayal-e ja jas yab'ye sb'eji.

30 minutos

La jk'umtik

- Jastal wax kab'tik sb'ej ja lo'il k'umaxita.
- Ala jasyuj ja lom t'ilan oj k'ulaxuk ja k'in jumasa ja b'a jkomontiki.
- Jas sb'ej ja wax k'ulxi ja k'in jumasaja b'a wa komoni.
- Lo'iltayik sok wamoj jumasa jastal wax chapxi ja k'in jumasa ja b'a wa komoni.

K'umanyile ja neb'uman jumasa ja sjob'jeli sok ayal-e ja jas yab'ye sb'ej.

30 minutos

Wax majlaye'xtik ja b'a
sk'inil ja jnantik Lita.

- Jasunk'a wan puktesjeli.
- Jas k'inil ja wan puktesjeli.

Alyab'ye ja neb'uman jumasa ask'el-e ja spuktesjeli sok k'umanyile
ja sjob'jel tey ts'ijb'anub'ali.

10 minutos

Ts'ijb'anel

nupanum _____

chonab' _____

pom _____

kacho _____

k'antsuj _____

k'inanum _____

k'u'anum _____

turuncha _____

K'anayile ja neb'uman jumasa asts'ijb'aye jun ch'in lo'il b'a yal jisan sok ja ab'al jumasa te'yi.

15 minutos

A'tel b'a na'its

Alyab'ye ja neb'uman jumasa oj ya'we sta'sb'aj ja yal sjsanil ja letawa te'yi.

10 minutos

kampusanto

chonuman

snichim altsilal

wajb'anum

cha'num

tsanub'al

may

chulchul

tsima

m

ch

ts

K'ela ja letawa jumasa sok ts'ijb'an ja sb'i'il b'a yal jisan tey b'a jujune sat ab'al niwan ts'ijb'ub'ali, ja'ni ja letawa b'a ayi'onej ja sat ab'al jumasa.

15 minutos

- Ja b'a kamposanto ti' wax waj mukxuk ja chamel winiki.
- Ja b'a sti' *iglesia* ay wajb'anum.
- Ja b'a yoj k'ini wax ajyi chonuman jasunuk.
- Ja b'a k'in ninyo wax ajyi cha'num.
- Ja yajni wa sta'a ja sk'inil ja chamel winiki wax manxi snichim altsilal.
- Ja b'a altari tsanub'al kandela.

K'umanik lajan sok ja neb'uman jumasa sok lo'iltayik ja jas wax yala ja lo'il jumasa.

10 minutos

Sts'iktesjel

ermita

tsits

chulchul

mojchilal

nichimte'

tso'yol

- Ja jmojtik jumasa wax wajye b'a _____
- Jel tsamal ja yok'el ja _____
- Ja ixuki wa'n schonjel _____ b'a sti' k'in.
- Ja b'a sk'ijnal ja jwawtik jumasa wax och _____
- Ja yal keremi wan slo'jel _____ b'a yoj k'in.
- Ja jwatsi wa slapa _____ ja yajni wax ajyi k'ini.

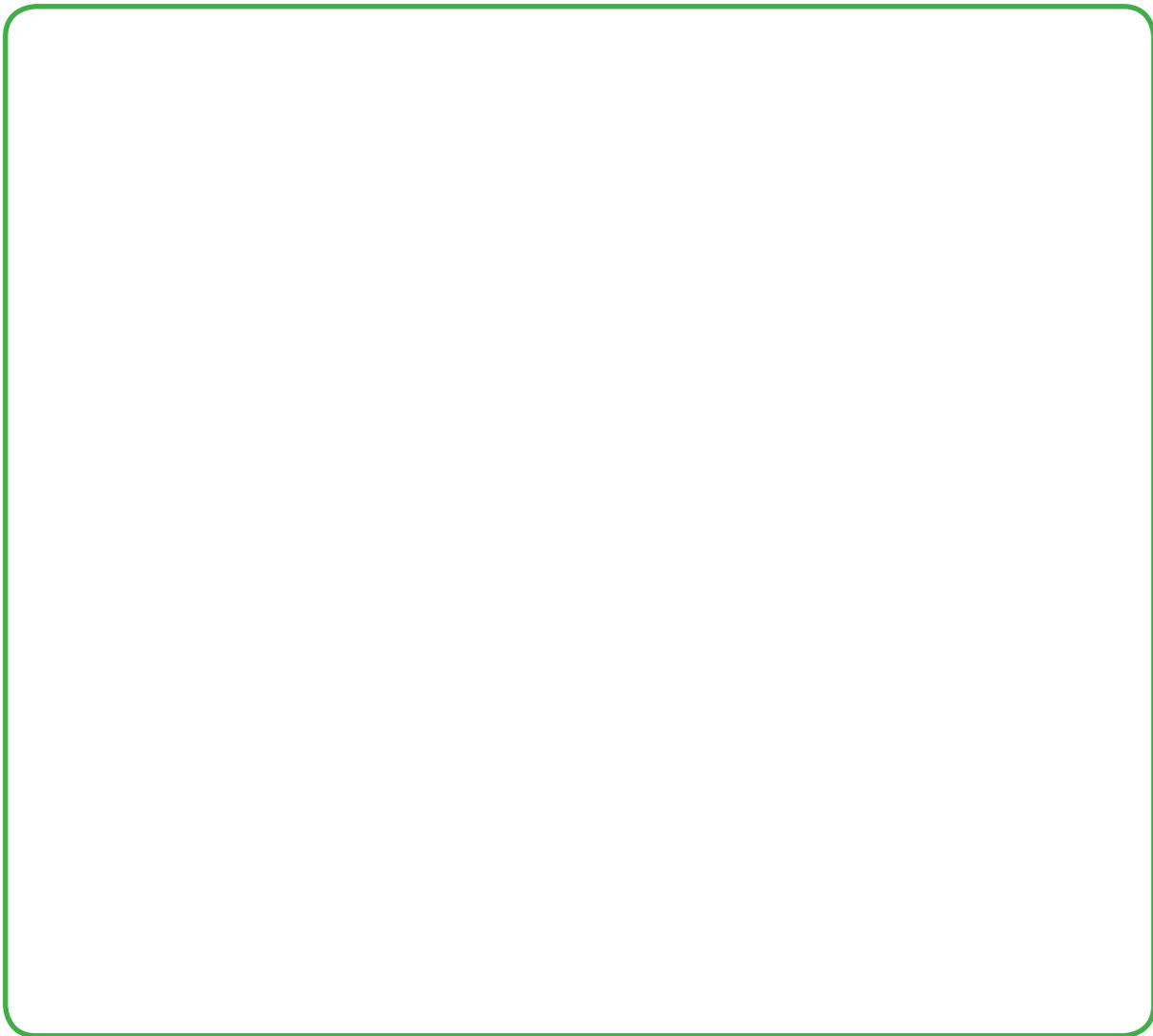
K'anayile ja neb'uman jumasa ask'umuke ja ab'al jumasa tey k'e'eli sok ja jawi oj sts'iktese ja lo'il tey ko'eli. Yajni jawi ask'umuke lajan ja yajni ch'akta tojb'uki.

10 minutos

Tajnel sneb'jel

- K'anayile ja neb'uman jumasa asbonsb'aje b'a *cuadro* te'yi.
- Yajni jawi oj ek'jan oxe ma jo'e ma' wa sk'ana b'a sti' sat ja smoji, b'a oj ek' sje-e ja jas sb'onawe'i sok oj yal-e ja jas jel sk'anawe'i sok ja mi' l ek xyilawe'i.
- Jach' jastal iti': oj ek'jan ja tat *José* sok oj yale: ja winik b'onubali sb'i'il *José*, ja ye'ni jel sk'ana oj cha'nuk, ja'xa jas mi sk'ana'i ja yajni wax aljiyab' lom k'umali (sok tuk jasunuk).

10 minutos

Sjoi'il sneb'jel 5

Ja'chukon ja ke'ni

K'anayile ja neb'uman jumasa oj sk'el-e ja letawa te'yi sok ayal-e jasunk'a wax yilawe'i.

15 minutos

La lo'lanukotik

Ja jas wax na'atiki...

- Jasunk'a waxa wila ja b'a letawa'i.
- Jasunk'a wax jaka k'ujol oj yala lo'il ts'ijb'anub'ali.

Ja'chukon ja ke'ni

Wa syats'a sb'aj ja kaltsili ja yajni wala wajyon b'a jun **k'in** sok wax kila jastal mixa ojto slaje ja jastal wax ka'tikon ek'uk ja najate'i.

Wax cha jamxi kok'el ja yajni wax jul jk'ujol jastal wala wajtikon- aji ja chonab'aneli; mito ay niwak **b'ej** ja k'e jna k'inali, sokto kawu wax ki'ajtikon ja jb'olmaltikoni mik'a ke'n wax kuchutikon ja b'a me'y jchantetikoni.

Mi nab'en janek'to ay jsak'anil ja b'a **lu'um- k'inal** iti'. Wax kila ke jelxa wax ka'awe wokol ja kuntikili. Masama lekxa ja wanxala chamyoni.

Meranlek mixani jun tan ste'il **t'ont'ox** oj b'ob' jk'uluk.

Schapjel ja jastik sjob'jeli:

- 🍃 Ja sb'i'il ja lo'ili.
- 🍃 Jasunk'a wax yalak'ab'tik ja lo'ili.
- 🍃 Jasyuja lom wa syats'a sb'aj ja yaltsil ja jtatajuntik ja yajni wax yila jastal wax a'xi ek'uk ja k'ina wego.
- 🍃 Jasyuja lom wax jamxi yok'el ja yajni wax jul sk'ujol ja jastal wax aji wajel ja chonab'anel ja najate'i.
- 🍃 Ja sb'ej ja lom wa sjob'o: mixa nab'en janek'to ay sak'anil.

K'umanyile ja neb'uman jumasa ja chab' sjob'jel tey b'a k'e'eli sok k'anayile o slo'iltaye ja jas wa'ne yiljeli. B'a tsa'an k'uman tsats sok takal takal ja lo'il ts'ijb'anub'ali sok k'anayile ja neb'uman jumasa oj cha sk'umuke'amok lajan sok ask'el-e ja ab'al jumasa b'a tuk yelawi. Tsa'an k'umanyile ja sjob'jel tey b'a yib'el ja lo'il ts'ijb'anub'ali.

20 minutos

Ab'al jumasa sok: t'-b'-k'

- Jastik letawa'il waxa wila.

k'in

b'ej

lu'um-k'inal

t'ont'ox

La lo'lanukotik sok ja sjob'jel iti':

 Jastal ja jmodotiki.

K'umanyile ja neb'uman jumasa ja jun sjob'jel tey k'e'eli sok ja sb'i'il ja letawa te'yi k'umanik lajan, alayab'ye asna-esb'aj ja sat ab'al ay yelaw tey b'a jujune ab'ali, ja'xa sjob'jel tey ko'eli ayal-e jastal wax ek' sk'ujole sok lo'iltayik.

20 minutos

La lo'lanukotik

- Wala wajyon b'a jun **k'in**.
- Mito ay niwak **b'ej** ja k'e jna k'inali.
- Mi nab'en janek'to ay jsak'anil ja b'a **lu'um-k'inal** iti'.
- Mixani jun tan ste'il **t'ont'ox** oj b'ob' jk'uluk.

K'uman sok ja neb'uman jumasa ja jujune ch'in lo'ili', tsa'an job'oyile jasunk'a sneb'awe'i sok aslo'iltaye; oj cha sna'e sb'aj ja sat ab'al ay yelawi.

15 minutos

La lo'lanukotik

Wanma xana'a...

- Ja k'in wax ka'tik ek'uk ja wego mi' oj salaj jastal wax ka'tikon ek'uk ja najate'i.
- Ja b'ej ajyi'i puroto yoj ton.
- Ja ke'ni lek xkila ja chante sok te'altik tey b'a lu'um-k'inal.
- Ja ke'ni wa'non stojb'esel ste'il t'ont'ox.

K'uman tsats sok takal takal ja jujune ch'in lo'ili sok k'anayile ja neb'uman jumasa ayal-e jasunk'a yab'ye sb'ej sok cholo t'un sb'ej ja we'ni.

10 minutos

Ja jas wax tojb'esi

Ja ba *clínica* jumasa wax aljkab'tikon oj ka'tikon ta'juk ja ja'i, oj jtsiktikon ts'ilel jumasa, sok mib'i lekuk ja ti' wax ajyi mojan b'a pat na'itsi.

Kechan ta mib'i oj jtsiktikon cha ojb'i bob' jok'tikon sk'ejnal ba oj muktikon sok wanix alji ke oj ka'tikon lek asyado ja b'a jnajtikoni.

Wax alji jastal oj jmak'latikon ja kuntikiltikoni, sok wanix alji oj ka'tikon asyado ja letrina, jach'ni ja b'a b'ej jumasa ojb'i jtultikon ja ts'ileli ja b'a mi oj syam-otikon ja chameli.

K'uman tsats sok takal takal ja lo'il ts'ijb'anub'ali sok k'uman lajan sok ja neb'uman jumasa, tsa'an alayab'ye ayal-e ja jas yab'ye sb'eji.

30 minutos

La jk'umtik

- Jastal wax kab'tik sb'ej ja lo'il k'umaxita.
- Jastal ja smodo ja jmojtiki.
- Jastik junuk ja mas wax k'ana oj jk'ultiki.
- Jastik junuk ja jas mi xk'anatiki.

K'umanyile ja neb'uman jumasa ja sjob'jeli sok ayal-e ja jas yab'ye sb'ej.

30 minutos

- Jasunk'a wan puktesjeli.
- Jasunk'a ya'tel jun kredensyal.

Alyab'ye ja neb'uman jumasa ask'el-e ja spuktesjeli sok k'umanyile ja sjob'jel tey ts'ijb'anub'ali.

10 minutos

A'tel b'a na'its

Alayab'ye ja neb'uman jumasa oj ya'we sta'sb'aj ja yal sjsanil ja letawa te'yi.

10 minutos

t'ax-olom	b'ik'it	chuk'ulanum
t'osulanum	b'ejyum	k'inanum
b'utulanum	b'olmanum	k'ak'anum

t'

b'

k'

K'anayile ja neb'uman jumasa ask'el-e ja ab'al jumasa, tsa'an asts'ijb'aye ja jastal ay b'a yal jisan tey ko'el sok alyab'ye ask'umuke'.

10 minutos

- Ja ye'nle'i wane s____oyjel lu'um.

- Ja yal keremi ti' kulan ek' b'a kujlayu____.

- Ja yal ak'ixi wan scha____jel tek'ul.

- Ja nan ixuki wan sb'u____jel jun koxtal ixim.

K'anayile ja neb'uman jumasa ask'el-e ja letawa jumasa sok asts'iktese ja sat ab'al jumasa t'-b'-k' ja b'a mas wa slaja sb'ajsoki.

15 minutos

chitak'an

k'uchan

lit'kinajel

k'ox

ik'u ja'

sb'onjel

- Ja yal alatsi jel _____.
- Ja tat-aweli jelxa _____.
- Ja jwatsi waj _____ sok sch'ub'.
- Ja kijts'ini ye'n xta _____ ja b'a jpetsaniltikoni.
- Ja yal keremi jel yaj ja yoki _____ wan b'eysel.
- Ja jnu'i wan _____ ja na'itsi.

K'anayile ja neb'uman jumasa ask'umuke ja ab'al jumasa tey k'e'eli sok ja jawi oj sts'iktese ja lo'il tey ko'eli. Yajni jawi ask'umuke lajan ja yajni ch'akta tojb'uki.

15 minutos

Tajnel lo'il

- K'anayile ja neb'uman jumasa asta'sb'aje jach' jujune k'ole ask'uluke jun letawa ja b'a jastal ek'tajani ma jun lo'il b'a komon.
- Ja'xa b'a sch'akjeli, k'anayile jujune nole neb'uman aslo'iltaye ja letawa wax yilawe'i.

10 minutos

Swakil sneb'jel 6

Ja yenle'i wax yalawe aji

K'anayile ja neb'uman jumasa oj sk'el-e ja letawa te'yi sok ayal-e jasunk'a wax yilawe'i.

15 minutos

La lo'lanukotik

Ja jas wax na'atiki...

- Jasunk'a waxa wila ja b'a letawa'i.
- Jasunk'a wax jaka k'ujol oj yala lo'il ts'ijb'anub'ali.

B'a jun yib' ch'umix

Ojtob'i ts'ikwuk lajune jab'il ja janek' kan **bigudo** ja cham tatjun Xawi.

Stuch'il xab'i kanta ja b'a yoj yala naji. Ja k'a'u jumasa jawi ch'aktab'i nupanuk yib'anal ja yuntikili.

Jun k'a'u'il wajb'i ik'uj ajan b'a yalaj, yila jastal sakalani ja **sts'utujil** ja iximi.

Och axub'anuk b'a yib'el ja niwan ib'e **ch'umix** tey b'a snalan ja yalaji b'a oj smajla oj ko' t'unuk ja k'a'u'i. Ya eluk ja b'a snuti ja sk'olub'al pichi'i sjeb'a t'un ya'al b'a yala tsuj, spuk'u t'un spichi' b'a yala **ch'ajkub'** sok swe'a chab' yo'ot.

Jel xlikiki yab' ja axub'aneli. Jak snekwel. Tsa'an xijpun sb'aj lu'um. Och swayel, waychini sok mixa sak'wi.

Schapel ja jastik sjob'jeli:

- Jas b'i'il ja lo'ili.
- Jasunk'a wax yalak'ab'tiki ja lo'ili.
- Jayeto jab'il oj ts'ikwuk ja kanel bigudo'il ja cham tatjun Xawi.
- B'a och axub'anuk ja tatjun Xawi ja yajni wajb'a yalaji.
- B'a ya'eluk ja sk'olub'al pichi' ja tat-jun Xawi ja yajni och spuk'i.

K'umanyile ja neb'uman jumasa ja chab' sjob'jel tey b'a k'e'eli sok k'anayile oj slo'iltaye ja jas wa'ne yiljeli. B'a tsa'an k'uman tsats sok takal takal ja lo'il ts'ijb'anub'ali sok k'anayile ja neb'uman jumasa oj cha sk'umuke'amok lajan sok ask'el-e ja ab'al jumasa b'a tuk yelawi. Tsa'an k'umanyile ja sjob'jel tey b'a yib'el ja lo'il ts'ijb'anub'ali.

20 minutos

Ab'al jumasa sok: ts'-ch'-b

- Jastik letawa'il waxa wila.

bigudo

sts'utujil

ch'umix

ch'ajkub'

La lo'lanukotik sok ja sjob'jel iti':

 Jastik lo'il ek'ta wax na'atik ja b'a jkomontiki.

K'umanyile ja neb'uman jumasa ja jun sjob'jel tey k'e'eli sok ja sb'i'il ja letawa te'yi k'umanik lajan, alayab'ye asna-e sb'aj ja sat ab'al ay yelaw tey b'a jujune ab'ali, ja'xa sjob'jel tey ko'eli ayal-e jastal wax ek' sk'ujole sok lo'iltayik.

20 minutos

La lo'lanukotik

- Kan **bigudo** ja cham tatjun Xawi.
- Yila jastal sakalani ja **sts'utujil** ja iximi.
- Ja niwan ib'e **ch'umix** tey b'a snalan ja yalaji.
- Spuk'u t'un spichi' b'a yala **ch'ajkub'**.

K'uman sok ja neb'uman jumasa ja jujune ch'in lo'ili, tsa'an job'oyile jasunk'a sneb'awe'i sok aslo'iltaye; oj cha sna'e sb'aj ja sat ab'al ay yelawi.

15 minutos

La lo'lanukotik

Wanma xana'aj...

- Ja bigudo jel x-ok'i.
- Ja sts'utujil ja iximi wanxa takjel.
- Ja ch'umix tey b'a alaji wanto k'i'el.
- Ja ch'ajkub'i pokoxa.

K'uman tsats sok takal takal ja jujune ch'in lo'ili sok k'anayile ja neb'uman jumasa ayal-e jasunk'a yab'ye sb'eji sok cholo t'un sb'ej ja we'ni.

10 minutos

Ja a'tel b'a baldiyo

Jun och k'a'u'il ja yajwalil ja pinka b'a Retiro yalyab' ja smoso jumasa: ja winik iti' sb'i'il Chalon, ti' ki'ojan b'a Chayila. Ye'n oj sje'awilex jastal oj a'tijanani, ye'n oj kan kaporalil.

Jastalni k'ajyele ja winik jumasa sajtolek wajye ak'in ixim ja pilan k'a'u. Yen ek' b'ajtan sok ja scholi ja yajk'achil kaporal jawi, tsa'an waja Manwel Lopesi (yen kaporal ajyi) sok ti' cho waj nab'an ja tuk winike'i.

Ja Chalon jawi kadaxta juts'in wa spaya ja swiniki ja yajni k'et'an ja a'teli. Pe b'a schab'il loke sok ja schole'i, pojib'i ochyi ja scholi yuja Manwel Lopesi sok x-awaljiye yib'anal ja winikie'i. Snalanlek ja k'a'u'i och sk'el janek' jujchel ja sk'ab' ja yajk'achil caporal jawi sok ek' juts'in, kumxik'eni ja a'teli sok waj man slumar.

K'uman tsats sok takal takal ja lo'il ts'ijb'anub'ali sok k'uman lajan sok ja neb'uman jumasa, tsa'an alayab'ye ayal-e ja jas yab'ye sb'aji.

30 minutos

La jk'umtik

- Jastal wax kab'tik sb'ej ja lo'il k'umaxita.
- Jastik poko lo'il wax na'xi ja b'a jkomontiki.
- Jasyu ja jel t'ilan oj jna'tik ja poko lo'il b'a jkomontiki.
- Jasunk'a oj jk'ultik ja b'a mi oj ch'ayuk ja poko o'il ja b'a jkomlontiki.

K'umanyile ja neb'uman jumasa ja sjob'jeli sok ayal-e ja jas yab'ye sb'eji.

30 minutos

Wax lokxi ja yal untik ma' wa
sna'a jun poko lo'il b'a skomoni,
b'a alub'alyab' yuja stat-aweli.
Ba oj ochuk ja b'a konkurso
wax ajyi b'a jkomontiki.

- Jasunk'a wan puktesjeli.
- Jas sb'ej ja konkurso'i.

Alayab'ye ja neb'uman jumasa ask'el-e ja spuktesjeli sok k'umanyile
ja sjob'jel tey ts'ijb'anub'ali.

10 minutos

A'tel b'a na'its

Alayab'ye ja neb'uman jumasa oj ya'we sta'sb'aj ja yal sjisanil ja letawa te'yi.

10 minutos

ts'

keso
ts'akab'
ts'istak'in

ts'ulub'
kojtom
ts'u'um

ch'

ch'aljel
ch'ute'
kakaw

ts'ulub'
kojtom
ch'ub'

b

baldiyo
xoch
bulto

mub'
baketa
moriyo

K'anayile ja neb'uman jumasa aya'e senya sok jun yal ja ab'al jumasa ayi'oj ja sat ab'al tey b'a sts'e'eli.

15 minutos

La jk'umtik

- Ja ts'akab' jumasa yento stojb'esekan ja jmexep-tat-aweltiki.
- Ja me'junali jelto xya'yi ajyi sch'aljel ja amaka'i.
- Ja najate'i jel yi'aje jan ja jmojtik ma'tik baldiyo ajyiye'i.
- Ja ixuke jumasa ja ajyi'i puroto sok lu'um ch'ub' wa skuchuwe ja ja'i.
- Ja jb'ankili jelto ya'janyi skuchjel ja niwak *bulto* jumasa.

K'anayile ja neb'uman jumasa oj sk'umuke ja jujune ch'in lo'ili sok aslo'iltaye jastik sb'ej.

15 minutos

La ts'ijb'anukotik

ch'ak-ab'al

k'a'el ts'ileli

jabón

ch'itub'al

ts'u'um

ch'inaj

ts'ijb'ub'al

bara

- Wax yalawe ja nan-aweli, mitob'i schuk'uwe ja sk'u'utse sok _____ ja najate'i.
- Ja jastal wax k'ulaxi ja _____ ja aji'i, ja pagrino'ali wax ya'a sakal juna'al sok listonal.
- Ja ixuke ja najate'i _____ ja yolome sok listonal wax ajiye ek'e.
- Ja tat aweli jelxa _____ yuja lom jelxa yala k'ujoli.
- Ja yora ek'jani mito xyamxi ja manub'al tu'il ani ja'to mas wax yamxi ja _____.
- Ja jastik ek'jan ja najate'i _____ kan b'a ju'un.
- Ja jtat-aweli sok yal _____ wa sb'isa sok ja jasunuki.

K'anayile ja neb'uman jumasa oj sk'umuke ja ab'al jumasa tey k'e'eli sok asts'ikteke ja ch'in lo'ili, tsa'an ask'umuke ja yajni ch'akta tojb'uki.

15 minutos

Tajnel sneb'jel

- K'anayile ja neb'uman jumasa asts'ijb'aye jun lo'il b'a jun smoje, ye'n oj stsa'e.
- Oj b'ob' jun ixuk b'a yojol wa mojexi, jun je'a ju'un, jun moj alijel ma jun amigo'al. Chikan machunk'a.
- Ja lo'ili mi' jel oj alb'uk.
- Yajni jawi k'anayi chab' winkil, oj sk'umuk ja lo'il sts'ijb'ane'i.
- Tsa'an, ala ja st'ilanil oj jk'um jb'ajtik jach' sok sjekjel ju'un sok ja tuk jmojtiki.

10 minutos

Sjukil sneb'jel 7

Wax k'uman jb'aj sok ja tuk jmojtiki

K'anayile ja neb'uman jumasa oj sk'el-e ja letawa te'yi sok ayal-e jasunk'a wax yilawe'i.

10 minutos

La lo'lanukotik

Ja jas wax na'atiki...

- Jasunk'a waxa wila ja b'a letawa'i.
- Jasunk'a wax jaka k'ujol oj yala lo'il ts'ijb'anub'ali.

Wax k'uman jb'aj sok ja tuk jmoji

Ja yajni wax aji jujune tsojmel b'a komon ek' jumasa wa sloko sb'aje sok jun *aparato* wax ok'i sok jach'ni jata wa sk'anawe oj schon-e pan sok tuktukil, ja' wax ya'we ok'uk ja tak'in jawi b'a oj yab' spetsanil ja jmojtiki.

Ja'xa ta teyk'a b'a tuk komon ja ma wa sk'anawe oj yal-e yab' chikan jasunki ti' wax waj ya'ekan b'a radyo margarita ja ts'ijb'ub'al sjekjeli b'a ja'chuk ti'xa oj yab'ye ja yajni wax waj stsan-e ja sradyo'e'i.

Ja'xa ta mik'a yen mero wax wajye b'a komon kulan ja ma' wa sk'ana oj yal-e yab' chikan jasunki ayni wax yi'aje och represko, gayeta, tek'ul ma b'ak'et b'a oj sk'eb'kanyile ja swinkil na'itsi.

Schapjel ja jastik sjob'jeli:

- 🍃 Jas b'i'il ja lo'ili.
- 🍃 Jasunk'a wax yalak'abtiki ja lo'ili.
- 🍃 Jasunk'a wax ya'we ok'uk ja yajni wax aji jujune tsojmel b'a yoj komoni.
- 🍃 B'a wax waj ya'we ek' kan ja ts'ijb'ub'al sjekjel ja yajni wa sk'anawe oj ya'we ek' spatulab'il sk'ujol ja smoj-alijele'i.
- 🍃 Jasunk'a wax yiaje och ja yajni wax waj yulataye ja smoj-alijele'i.

K'umanyile ja neb'uman jumasa ja chab' sjob'jel tey b'a k'e'eli sok k'anayile oj slo'iltaye ja jas wa'ne yiljeli. B'a tsa'an k'uman tsats sok takal takal ja lo'il ts'ijb'anub'ali sok k'anayile ja neb'uman jumasa oj cha sk'umuke'amok lajan sok ask'el-e ja ab'al jumasa b'a tuk yelawi. Tsa'an k'umanyile ja sjob'jel tey b'a yib'el ja lo'il ts'ijb'anub'ali.

20 minutos

Ab'al jumasa sok: r - d- p - g

- Jastik letawa'il waxa wila.

aparato wax ok'i

pan

radyo

gayeta

La lo'lanukotik sok ja sjob'jel iti':

- Jastal wa sk'uman sb'aj ja jmojtik b'a wa komoni.

K'umanyile ja neb'uman jumasa ja jun sjob'jel tey k'e'eli sok ja sb'i'il ja letawa te'yi k'umanik lajan, alayab'ye asna-esb'aj ja sat ab'al ay yelaw tey b'a jujune ab'ali, jaxa sjob'jel tey ko'eli ayal-e jastal wax ek' sk'ujole sok lo'iltayik.

20 minutos

- B'a komon ek' jumasa wa sloko sb'aje sok jun **aparato wax ok'i**.
- Wank'a sk'anawe oj schon-e **pan** ma tuktukil jastik ja' wax ya'we ok'uk ja tak'in jawi b'a oj yab' spetsanil ja jmojtiki.
- Ti wax waj ya'we ek'kan b'a **radyo** margarita ja ts'ijb'ub'al sjekjeli.
- Wax wajye b'a komon kulan ja ma' wa sk'ana oj yal-e yab' chikan jasunk'a, ayni wax yi'aje och represko sok **gayeta**.

K'uman sok ja neb'uman jumasa ja jujune ch'in lo'ili, tsa'an job'oyile jasunk'a sneb'awe'i sok aslo'iltaye; oj cha sna'e sb'aj ja sat ab'al ay yelawi.

15 minutos

Wanma xana'a...

- Ja ma ay schol b'a yoj komoni wan k'umal b'a aparato wax ok'i.
- Ja yajni lo'laniye ja jwatsi yu'aje skajpe'e sok pan.
- Ja tatjun Pancho jekjiyi jun spatulab'il sk'ujol b'a radyo.
- Ja yal keremi jekji ik'uj gayeta ti' sta'ak'ot b'a jun na'its nok'ub'al jun ju'un b'a wax yala wax chonji ja jas wa sle'a.

K'uman tsats sok takal takal ja jujune ch'in lo'ili sok k'anayile ja neb'uman jumasa ayal-e jasunk'a yab'ye sb'eji sok cholo t'un sb'eja ja we'ni.

10 minutos

Wax kisa jb'ajtik

Ja b'a jk'omoni k'ak'u k'ak'u wala a'tijiyon b'a kalaj, b'a ja'chuk mi oj stek' wa'in ja jche'um sok ja kuntikili, ja'xa janek' wax kan sobra ja janek' wax ka eluki ti' wax waj chonkan b'a chonab', ja tiwi wax kila ay tuk jmojtik b'a tuktukil komon, wax lo'laniye, wax tse'niye sok tuktukilja jas wa sk'ulane'i.

Wani la ok'tiyuj ja tuk jmojtik-a, yuja jas wax ka eluk b'a kalaji wax chono, tukxa ma' wa smana, ma ja'xa wax ta'atik jun wokol b'a yoj komon jastal stojb'esjel jun ju'un ma chikan jasunk'a wani xk'anatik jkoltajeltik-a, ja'yuj mi' pilanuk ayotik sok ja tuk jmojtiki.

A'nima mi' junukxta ja jastik wax k'anatik sok ja jastal wax jak jk'ujoltiki, pe ta wank'axa tek'a ma waxa kisa wa moj jumasa jach' oj cha iljan ja weni.

K'uman tsats sok takal takal ja lo'il ts'ijb'anub'ali sok k'uman lajan sok ja neb'uman jumasa, tsa'an alayab'ye ayal-e ja jas yab'ye sb'eji.

30 minutos

La jk'umtik

- Jastal wax kab'tik sb'ej ja lo'il k'umaxita.
- Jasyu ja jel t'ilan oj jk'um b'ajtik sok ja jmojtik b'a yoj komoni.
- Jasyu ja lom wa sk'uman sb'aj ja jmojtik jumasa b'a yoj Komoni.
- Jastal wax k'uman jb'ajtik sok ja jmojtik jumasa tey b'a yoj komoni sok ja ma' tey najtil luwari.

K'umanyile ja neb'uman jumasa ja sjob'jeli sok ayal-e ja jas yab'ye sb'eji.

30 minutos

- Jasunk'a wan puktesjeli.
- Jas komonil ja wan sje'jel ja letrero.

K'anayile ja neb'uman jumasa ask'el-e ja spuktesjeli sok k'umanyile ja sjob'jel te'yi.

10 minutos

A'tel b'a na'its

Alayab'ye ja neb'uman jumasa oj ya'we sta'sb'aj ja yal sjisanil ja letawa te'yi.

10 minutos

gradyola

desbiyo

pejtak

bigulin

K'orowaton

durasno

pejpen

Gabacha

Alayab'ye ja neb'uman jumasa a sk'el-e ja letawa jumasa sok tsa'an
a sts'ijb'aye ja sb'il ja jujune b'a yal jisan.

10 minutos

La jts'iktestik

costumbre

marzo

diploma

pancho

garabato

guitarra

Ja yal keremi a'jiyi jun _____ yuja lom jel tsamal ek' schol jun lo'il b'a najate'i.

Ja k'inanumi jel tsamal xya ok'uk ja _____ ja yajni wax och ts'eb'anuki.

Ja _____ wa slo'ilta kab'tik jastal ja komon b'a kulani.

Wax yala ja jmojtik jumasa b'a xajkalaltiki, wanb'i sloxowe ja k'ul sok _____ sok machit.

Ja wax yalawe'i jelb'i tsamal ja _____ ja b'a komon k'ixtulaltiki.

Ja b'a yixawil _____ sjekaki jun ts'ijb'ub'al ju'un ja jwatsi.

K'anayile ja neb'uman jumasa ask'umuke ja ab'al jumasa tey k'e'eli sok ja jawi oj sts'iktese ja lo'il tey ko'eli. Yajni jawi ask'umuke lajan ja yajni ch'akta tojb'uki.

15 minutos

19 b'a yixawil octubre
b'a jab'il 2005.

Komon b'a Jusub'al Wits,
schonab'il Margarita.

Ban Chabel:

Ta sk'ana Dyos lek-aya sok ja jwatsi sok cha jach'ni ja wa wuntikili.

Wax ts'ijb'anawi ja ju'un iti' b'a oj jlok-extikon oj ka'tik ek' lajan ja k'in santo jakumi. Oj majlayextikon ja b'a 30 yajtab' ja ixaw iti'.

Wax jekatikon jitsan spatulab'il ja k'ujolex sok ti' oj lo'lanukotik lek ja k'ak'u jawi.

Sts'ijb'an ja
Tono
yunin cham ja
kumpare Pancho

K'anayile ja neb'uman jumasa ask'umuke ja ju'un sjekulab'il te'yi sok ask'uluke junuk ja yenle'i b'a oj sjek-eyi jun smoj alijeje ma chikan machunk'a.

15 minutos

Sb'i'il ja neb'uman ju'umi

Sb'ajtanil yapeyido

Schab'il yapeyido

Sb'i'il

Jisa sok jun ✓ ja jasunk'a waxa na'a sok ja stsutsjel ja b'a jujune tsome sneb'jeli.

REFE o CURP

**JA JAS WA SJOYB'AYOTIKI
(SB'AJTANIL TSOME)**

- Wa spensaran b'ajtan ja jas wax yala ja niwan lo'ili. Ja chikan jastal ts'ijb'anub'ali.
- Wax yala jasunk'a jel t'ilan ja b'a jun niwan lo'il ts'ijb'anub'ali.
- Wa sts'ijb'an ja sb'i'il sok ja yapeyido'i.
- Wa sna'a sb'aj ja sat ab'al jumasa ja b'a jun niwan lo'ili.
- Wa sk'ela b'a wa xts'ijb'axi ja niwan sat ab'ali sok ja ch'in sat ab'al jumasa.

Wa xkala ke ti tsutsuy spetsanil ja b'ajtan tsome iti.

Yajtab'il

Sb'i'il sok spirma ja je'uman ju'umi

**JA JCHONAB'ILTIKI
(SCHAB'IL TSOME)**

- Wa skuman sok wa sneb'a ja xet'an lo'il ts'ijb'anub'ali.
- Wa sna'asbáj sok wa sk'ela ja jastal tojb'el ja niwan lo'ili.
- Wa sna'a sb'aj ja jasunk'a st'ilanil wax yala ja niwan lo'ili.
- Wa sts'ijb'an niwak lo'il jumasa (a'nima me'y yi'oj ortograp'a).
- Wa sts'ijb'an xen st'ilanil lo'il, ja' chikan ja letawa jumasa'i.

Wa xkala ke ti tsutsuy spetsanil ja b'ajtan tsome iti.

Yajtab'il

Sb'i'il sok spirma ja je'uman ju'umi

AUTOEVALUACIÓN FINAL

¿Qué aprendí?

<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
---	---

¿Para qué me sirve?

<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
---	---

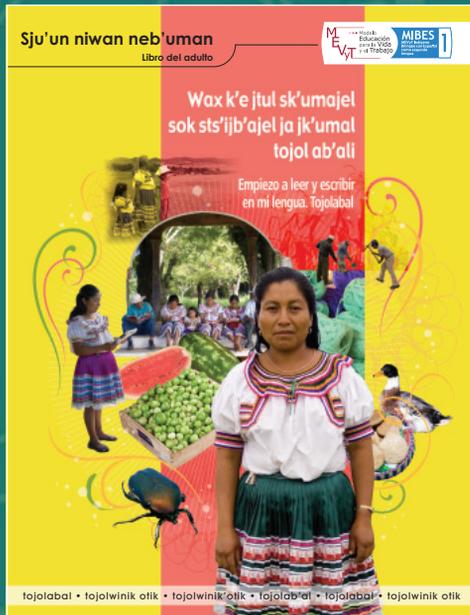
Nombre y firma de la persona joven o adulta _____

Datos de la aplicación

Fecha _____

Lugar de la aplicación _____

Nombre y firma del aplicador o aplicadora _____

En este material encontrarás diferentes actividades con el propósito de iniciar el aprendizaje de la lectura y escritura, además descubrirás los diferentes usos de la escritura que puedes darle a tu lengua. Recuerda que tu lengua sirve cuando la usas.

Ja b'a ju'un iti' oja ta' tuktukil a'tel sb'a oja tulyi sneb'jel ja sk'umajel sok sts'ijb'ajel ju'uni, cho jach'ni oja na' jastik ja wascholuk ja tuktukil ts'ijb'anub'al ja b'a wak'umali. Na'alek, ja jk'umatiki wax makuni.

K'eb'ub'al spiljel

DISTRIBUCIÓN GRATUITA